

DOI: <https://doi.org/10.17234/SRAZ.67.2>

UDC: 811.135.1'373

UDC: 811.135.1'276.6:791.43

Original scientific paper

Primit la 6 iunie 2020

Acceptat pentru publicare la 20 octombrie 2022

**„All the world's a stage,/And all the men
and women merely players...”.
Definițiile termenilor cinematografici românești
din paradigma lexico-semantică a actorilor¹**

Andreea-Victoria Grigore
Universitatea din București
victoria.grigore@unibuc.ro

Obiectivul prezentei lucrări este analiza definițiilor terminografice (științifice) și a celor lexicografice (preștiințifice) avute de câteva elemente de bază ale terminologiei cinematografice românești (TCR) actuale. Plasată în limitele analizelor terminologice „externe” (descriptiv-lingvistice), cercetarea folosește un model teoretic adoptat de Școala de terminologie coordonată de prof. univ. dr. (emerit) Angela Bidu-Vrânceanu la Universitatea din București. Lucrarea are în vedere unitățile terminologice (termenii și sintagmele), care formează paradigma lexico-semantică a actorilor, anume, ACTOR (DE FILM), AUTOR (DE FILM), CASCADOR, DUBLURĂ, FIGURANT, FIGURAȚIE SPECIALĂ, STAR și VEDEȚĂ, ale căror definiții sunt extrase dintr-un *Dicționar cinematografic* (DC), precum și din *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX₂). Prin compararea celor două tipuri de definiții, se examinează modul în care sensul specializat prezent în definițiile științifice se păstrează în dicționarul general.

Cuvinte-cheie: terminologie „externă”, definiție terminografică, definiție lexicografică, terminologia cinematografică românească (TCR) actuală, paradigma lexico-semantică a actorilor.

1. Introducere

Înscriindu-se în categoria mai vastă a studiilor terminologice „externe”, descriptiv-lingvistice, lucrarea își propune să analizeze definițiile terminografice și pe cele lexicografice ale termenilor cinematografici românești din paradigma

¹ Lucrarea are la bază comunicarea *Structura etimologică a terminologiei cinematografice românești actuale în context romanic și universal*, prezentată împreună cu lect. univ. dr. Helga-Iuliana Bogdan Oprea în secțiunea *Geografie lingvistică, etimologie*, în cadrul Simpozionului internațional *100 de ani de romanistică la Zagreb: tradiție, contacte, perspective* (15–17 noiembrie 2019), organizat de Facultatea de Științe Umaniste și Sociale, Universitatea din Zagreb.

lexico-semantică a *actorilor*. La nivelul terminologiei cinematografice românești (TCR) actuale, paradigma în discuție face parte din câmpul lexico-semantic al *agenților*² și cuprinde termeni (unități terminologice) ca ACTOR, CASCADOR, DUBLURĂ, FIGURANT, STAR, VEDETĂ etc.³ Înainte de a fi etichetate drept elemente de bază ale unei terminologii, unele dintre unitățile enumerate (de exemplu, ACTOR sau VEDETĂ) sunt cuvinte uzuale, din lexicul comun, iar statutul lor dublu trebuie analizat prin prisma definițiilor înregistrate în diferite surse.

Definițiile terminografice analizate vor fi preluate dintr-un *Dicționar cinematografic* (DC), o lucrare specializată de referință, apărută în anii '70.⁴ Totodată, aceste definiții vor fi comparate cu cele lexicografice reproduse din *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX₂, ediția revăzută și adăugită din 2009), un dicționar de uz general, redactat sub egida Academiei Române.

Referitor la structura lucrării, după prima secțiune, dedicată chestiunilor introductive, a doua secțiune (*Aspecte teoretice*) trece în revistă observații privind principiile utilizate în analiza lingvistică, bazată pe un model adoptat în cadrul Școlii de terminologie de la Universitatea din București, îndrumate de Angela Bidu-Vrânceanu (2008, Bidu-Vrânceanu (ed.) 2000, 2010, 2012). A treia subdiviziune (*Analiza definițiilor avute de termenii cinematografici din paradigma lexico-semantică a actorilor*) constituie partea aplicativă a lucrării, în care se va oferi spre comparație situația termenilor în dicționarul specializat și în cel general și se va urmări în ce măsură se păstrează sensul specializat sau „nucleul (nodul) dur” al termenilor în dicționarul general. Ultima parte a lucrării (*Concluzii*) adună observațiile finale desprinse din cercetarea efectuată.

² Se folosește accepția din teoria rolurilor tematice, prin *agent* înțelegându-se inițiatorul voluntar al acțiunii exprimate de verb, caracterizat prin trăsăturile semantice [+Animat] și [+Control] (DSL: s.v. *agent*). Accepția este sugerată și de prima parte a titlului prezentei lucrări. Citatul „All the world's a stage,/And all the men and women merely players...” este începutul unui celebru discurs din comedia shakesperiană *Cum vă place* (*As You Like It*). Alegerea citatului este motivată prin apropierea dintre cele două domenii artistice (teatrul și cinematografia), dar și prin faptul că noțiunea de *agent* poate fi identificată cu ușurință în semantica substantivului *players*, al cărui înțeles este, în acest context, cei care joacă sau interpretează roluri (*i.e.*, actorii).

³ În analiza lingvistică, se vor utiliza notații și mijloace de evidențiere preluate din Bidu-Vrânceanu (2008). Ca atare, se vor nota cu litere majuscule toți termenii analizați, iar actorii desemnați prin acești termeni se vor scrie cu litere cursive.

⁴ Deși s-ar fi convenit ca analiza să înceapă de la o sursă terminografică mai recentă, din nefericire, în edițiile ulterioare ale DC s-a optat pentru eliminarea termenilor și a singtagmelor terminologice, preferându-se, în schimb, inventarierea titlurilor de filme, a numelor de actori, producători, regizori, scenariști, scenografi, sunetiști, considerați a fi importanți pentru istoria cinematografilei naționale și internaționale etc.

2. Aspecte teoretice⁵

În literatura de specialitate, inclusiv în cea românească, s-a propus diferențierea între două tipuri de terminologii. S-a delimitat *terminologia „internă”*, a specialiștilor, de *terminologia „externă”*, a nespecialiștilor (Rastier 1995: 62), cunoscută ca *terminologie descriptiv-lingvistică*, grație aportului lingvisticii în studiul terminologic (Bidu-Vrănceanu 2007: 18–31).

Pe de o parte, terminologia „internă”, notată în mod convențional T_1 (Bidu-Vrănceanu 2010: 13), este făcută de specialiști pentru specialiști și are ca scop asigurarea unei comunicări univoce, precise, într-un domeniu de activitate. Funcțiile terminologiei „interne” sunt reprezentarea cunoștințelor (prin stabilirea denumirilor pentru produse sau concepte noi și prin obligația stabilirii unei comunicări univoce) și transmiterea acelor cunoștințe (Cabré 1991: 55–56; Cabré 2000: 36). În T_1 , contribuția lingvisticii se limitează la atribuirea de nume și la impunerea formelor acestora (cu explicarea originii sau a formării lor). De aici rezultă *caracterul prescriptiv, normativ-onomasiologic* al T_1 (Bidu-Vrănceanu 2010: 15).

Pe de altă parte, terminologia „externă” (notată T_2) este descriptiv-semasiologică, deoarece obiectivul său principal constă în descrierea termenilor ca fapte naturale și nu ca fapte convenționale, ca în terminologia „internă” (Bidu-Vrănceanu 2010: 13). Pentru terminologia „externă”, este esențială *descrierea lingvistică*, dată fie de exprimarea sensului specializat în fiecare terminologie, fie de descrierea termenilor din perspectiva particularităților lingvistice pe care le au. Importanța descrierii lingvistice motivează a doua denumire a terminologiei „externe”, cea de *terminologie descriptiv-lingvistică* (vezi *supra*; Bidu-Vrănceanu 2012: 14), care se bazează pe interdisciplinaritatea dintre terminologie și lingvistică. Această interdisciplinaritate este justificată prin existența mai multor discipline lingvistice (precum lexicologia, lexicografia, lingvistica de corpus sau sociolingvistica), implicate în studiul terminologic (Bidu-Vrănceanu 2012: 20–22). Totodată, rolul major al lingvisticii în terminologia „externă” este sporit de faptul că aceasta din urmă este realizată de către lingviști (Bidu-Vrănceanu 2010: 15).

În relația *terminologie – lexicografie*, consultarea dicționarelor generale este un mod de a aprecia raportul dintre stabilitatea și variabilitatea termenilor în uzaj (Bidu-Vrănceanu 2012: 21). De asemenea, s-a constatat că, în proporție de aproximativ 40%, dicționarele generale conțin definiții ale termenilor specializați (Meyer/Mackintosh 2000: 201; Bidu-Vrănceanu 2007: 45). „Democratizarea” sau „socializarea cunoașterii” (Gaudin 2003: 151) ori „laicizarea științelor” (Rastier 1995: 45) determină prezența ridicată în lucrările lexicografice a elementelor din lexicul specializat. „Laicizarea științelor” se manifestă în societățile moderne prin interesul publicului larg pentru cunoașterea științifică și prin încercarea de a o apropia de cunoașterea ordinară. În acest context, informațiile din definițiile lexicografice reprezintă „gradul zero al terminologiei”, adică nivelul inferior de specializare a termenilor (Bidu-Vrănceanu 2007: 45–52).

⁵ Aspectele teoretice trecute în revistă în această secțiune au fost discutate pe larg în Grigore (2019: 59–75).

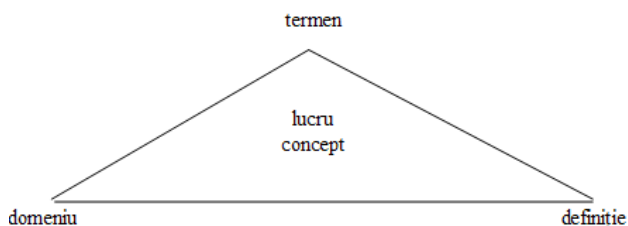
În altă ordine de idei, prin diversitatea și caracterul lor tehnic, dicționarele speciale (care formează *lexicografia specializată* sau *terminografia*) sunt mai dificil de folosit de către nespecialiști (Lerat 1994: 27, 29). Terminografia este subscrisă terminologiei „interne”, pentru că este mai cu seamă prescriptivă sau normativă. Totuși, dicționarele specializate capătă un rol semnificativ în terminologia „externă”, ca instrumente utile în studiul lingvistic al terminologiilor. Cu ajutorul dicționarelor specializate, sunt comparate în mod eficient *definițiile terminografice* sau *științifice* și *definițiile lexicografice* sau *preștiințifice* (din dicționarele generale) (Bidu-Vrănceanu 2007: 46).

Una dintre modalitățile utilizate în studiul lingvistic al terminologiilor este *analiza paradigmatică*. Aceasta își propune să definească și să interpreteze sensul specializat într-o manieră riguroasă, dar, în același timp, accesibilă unui vorbitor obișnuit. În consecință, la nivelul T_2 , raportarea continuă la *dicționarele generale* reprezintă o condiție fundamentală pentru interpretarea sensului specializat (Bidu-Vrănceanu 2010: 17). Definiția dobândește, astfel, o importanță majoră, fiind o descriere a sensului unei unități, prin care se poate identifica cu precizie referentul și se pot construi mesaje lingvistice corecte (Bidu-Vrănceanu 2007: 49).

Definiția depinde atât de perspectiva din care este făcută, cât și de posibilitățile ei de decodare (Rastier 1995: 53; Bidu-Vrănceanu 1993; Bidu-Vrănceanu 2007: 50). La acest fapt contribuie *echivalența semantică* dintre o definiție și un termen sau un cuvânt. Mulțumită echivalenței semantice, un vorbitor poate înțelege și explicita în diverse moduri conținutul celui termen sau cuvânt. Un dezavantaj este că, uneori, echivalența semantică poate lăsa loc aproximărilor, care, în lexicul comun, duc la apariția unor *definiții alternative*. Ele nu își datorează existența unei interpretări efectuate de către cel care consultă un dicționar, ci manierei diferite de definire pe care o adoptă lexicografii (Bidu-Vrănceanu 2007: 50).

Un aspect important în analiza paradigmatică a unei terminologii este raportul *definiție lexicografică – definiție terminografică* (Ciolăneanu 2011: 190–194). Raportul trebuie să respecte coordonatele științifice sau „nucleul (nodul) dur” al sensului specializat (Bidu-Vrănceanu 2007: 56). Astfel, definiția lexicografică este aferentă cuvintelor din lexicul comun și are un caracter aproximativ și descriptiv. În schimb, definiția terminografică vizează termenii, componente ale lexicului specializat. De aceea, definiția terminografică trebuie să aibă, cel puțin, în cadrul terminologiei „interne”, un caracter riguros, lipsit de ambiguitate, convențional, prescriptiv și stipulatoriu, necesar pentru îndeplinirea condițiilor cerute de comunicarea specializată (Bidu-Vrănceanu 2007: 52).

Elementele fundamentale în alcătuirea unei definiții terminografice sunt *conceptul*, *termenul*, *definiția* și *domeniul*. Rolul fiecăruia este marcat prin reprezentarea grafică de mai jos, cunoscută sub numele de *triunghiul terminologic* (preluat din Bidu-Vrănceanu 2007: 57).

Triunghiul terminologic are în vedere relația de interdependență dintre elementele unei definiții terminografice. O importanță deosebită se acordă conceptului, care se află la originea procesului terminologic (Ciolăneanu 2011: 192). În același timp, triunghiul terminologic evidențiază *monoconceptualitatea*, *monoreferențialitatea* și *monosemantismul*, anume, particularitățile fundamentale ale unui termen la nivelul terminologiei „interne” (Bidu-Vrănceanu 2007: 57). Chestiunile evidențiate în reprezentarea grafică sunt în concordanță cu studii recente rezervate definițiilor terminografice (Vézina *et al.* 2009). În aceste studii se insistă asupra celor trei elemente principale care trebuie să se regăsească în conținutul oricărei definiții terminografice: (1) domeniul (la modul general, separat de restul definiției); (2) elementul generic; (3) una sau mai multe trăsături, esențiale sau distinctive (Vézina *et al.* 2009: 8–12).

Consultarea dicționarelor generale a relevat că, deseori, caracteristicile definiției terminografice nu sunt reluate în întregime în conținutul definiției lexicografice. Această deficiență se întâmplă din cauza unor factori obiectivi (ca delimitarea dintre științele exacte și cele umaniste), dar și a unora subiectivi, cum este preferința arbitrară a lexicografului pentru o anumită definiție științifică (Bidu-Vrănceanu 2007: 52). Deficiența semnalată poate fi, însă, rezolvată tot cu ajutorul dicționarelor generale, întrucât definițiile lexicografice stau la baza *analizelor componentiale* (*semice*), aplicate nu numai în lexicul comun (Bidu-Vrănceanu 2008), ci și în cel specializat. La nivelul unui câmp lexico-semantic sau, după caz, al unei paradigme lexico-semantice, prin analiza semică, se degajă componentele de sens/ semele comune și cele variabile ale unor termeni. Rezultatul îl constituie *definițiile semice*, succinte și clare, spre deosebire de definițiile lexicografice, de multe ori, enciclopedice (Bidu-Vrănceanu 2007: 59–61; vezi analiza semică a unor termeni din chimie, din economie sau din medicină în Bidu-Vrănceanu 2007: 84–98).

Cu toate acestea, în cazul unor termeni, analiza semică trebuie efectuată pornind, în egală măsură, de la definițiile lexicografice și de la cele terminografice. Definițiile semice derivate din definițiile terminografice selectează cu atât mai mult semele importante în definirea unui termen. În acest fel, se elimină informațiile nerelevante, cu caracter enciclopedic (existente în dicționarele generale) și se stabilește cu precizie sensul specializat al termenilor.

3. Analiza definițiilor avute de termenii cinematografici din paradigma lexico-semantică a actorilor

După cum s-a amintit în *Introducerea* lucrării (vezi *supra*), analiza lingvistică vizează definițiile generale și pe cele specializate ale unor unități terminologice care desemnează *actorii*. Pornind de la DC, s-a configurat paradigma lexico-semantică a actorilor, o parte însemnată din câmpul lexico-semantic mai vast al „agenților”, anume, al persoanelor care fie au anumite atribuții pe un platou de filmare, fie sunt implicate efectiv în realizarea unui film.

Criteriul de stabilire a paradigmei a fost cel al agenților care se află în fața camerelor de luat vederi (cu alte cuvinte, distribuția), care i-a separat pe actori de agenții care se află în spatele camerelor (așadar, echipa de filmare, coordonată de *un regizor*, finanțată de *un producător* etc.). Paradigma astfel delimitată cuprinde termenii ACTOR (DE FILM), CASCADOR, DUBLURĂ, FIGURANT, STAR, VEDETĂ, precum și sintagma terminologică FIGURAȚIE SPECIALĂ. Un caz particular este reprezentat de unitatea AUTOR (DE FILM), a cărei polisemie intradomenială motivează includerea sa atât în paradigma actorilor, cât și în cea a agenților din spatele aparatelor de filmat (vezi *infra*).⁶

Ca o observație preliminară, se cuvine menționat că ambele surse pe care se bazează analiza din lucrarea de față se situează la poli opuși ținând cont de receptorii cărora li se adresează. DC are în vedere normarea unităților terminologice în rândul specialiștilor, ceea ce face ca lucrarea terminografică să aparțină terminologiei „interne”. Pe de altă parte, publicul-țintă al DEX₂ este alcătuit, în majoritate, din nespecialiști, fapt care interesează analizele realizate în limitele terminologiei „externe”.⁷

Cea dintâi unitate analizată este ACTOR, care reprezintă termenul-prototip ori hiperonimul întregii clase paradigmatică, pentru că fiecare dintre celelalte elemente componente se poate defini prin referire directă la acest termen. ACTOR devine, așadar, elementul prin care se desemnează genul proxim, iar rolul său

⁶ O situație aparte s-a regăsit în cazul termenului TIPAJ și al unității cu dublu statut (cuvânt și termen) DISTRIBUȚIE. Chiar dacă apartenența lor la TCR actuală nu poate fi pusă la îndoială, ele au fost excluse din cercetarea de față, întrucât au dezavantajul de a fi prezente numai într-una dintre sursele consultate. Astfel, TIPAJ, care desemnează un „concept introdus de școala sovietică a filmului mut (Kuleșov, Pudovkin, Eisenstein) pentru a-i desemna pe interpreții (adesea amatori) unor personaje cu valoare de sinteză tipologică”, este inventariat doar în DC, pe când DISTRIBUȚIE („Spec. Repartizarea rolurilor dintr-o piesă, dintr-o operă etc. la actori, la cântăreți; *p. ext.* ansamblul actorilor, cântăreților care joacă într-o piesă, într-o operă etc.”) apare înregistrat numai în DEX₂. În acest context, nu s-a putut face o justă comparație între cele două tipuri de definiții, iar unitățile terminologice au fost eliminate din corpul lucrării noastre.

⁷ După cum s-a specificat anterior (vezi *supra* n. 3), analiza lingvistică va folosi notații și mijloace de evidențiere preluate din Bidu-Vrănceanu (2008). În definițiile semice, componentele de sens (semele) vor fi notate între bare oblice //, pentru a le diferenția de informațiile lexicografice indicate între ghilimelele românești „”.

este unul deosebit de important, dat fiind că definițiile termenilor din paradigma analizată nu sunt precedate de o marcă diastratică de domeniu.⁸

În DC (vezi exemplul (1)), termenul în discuție este regăsit sub forma ACTOR (DE FILM), adăugarea determinantului *de film* operând o importantă restrângere de sens în comparație cu articolul din DEX₂ (exemplul (2)). Dacă în definiția din dicționarul specializat este vizat numai *actorul* de pe platoul de filmare („interpretul personajelor unui film de ficțiune”), dicționarul general extinde semnificația, făcând legătura cu un alt domeniu artistic, înrudit cu cinematografia (în speță, teatrul). Prin urmare, pentru DEX₂, cuvântul ACTOR desemnează orice artist, care „interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc.”:

- (1) **actor** (de film): interpretul personajelor unui film de ficțiune. *A. profesionist* – cel care în urma unor studii sau a unei experiențe de specialitate se consacră actoriei; *a. neprofesionist* – persoană folosită ocazional în distribuția unui film, de obicei, cu intenția deliberată de a se interpreta pe sine (autointerpretare), conferind astfel personajului o autenticitate maximă (Vezi *vedetă, tipaj, figurant, figurație specială, cascador*) (DC: *s.v. actor (de film)*);
- (2) **ACTÓR**, actori, s. m. Artist care interpretează roluri în piese de teatru, în filme etc. [Var: (inv.) **aftór** s. m.] – Din fr. **acteur**, lat. **actor** (DEX₂: *s.v. actor*).

Restrângerea semantică efectuată la nivelul DC aduce modificări considerabile în analizele componențiale (semice) care reies din cele două definiții enunțate mai sus. Astfel, prin analiza componențială aplicată definiției terminografice se obține următoarea definiție semică: ACTOR (DE FILM) = /agent/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea personajelor/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/. În schimb, prin analiza componențială aplicată definiției lexicografice se relevă următoarele seme: ACTOR = /agent/ + /domeniu: artistic/ + /atribuție: interpretarea personajelor/ + /rezultat artistic: operă de ficțiune/. Se observă că extinderea semantică din DEX₂ nu afectează semele comune /agent/ și /atribuție/, ci pe cele variabile, care trimit la domeniul vizat și la produsul artistic realizat, care poate fi un film de ficțiune (în cazul sintagmei ACTOR DE FILM) ori o operă de ficțiune, în general (operă cinematografică, operă dramatică etc. în cazul termenului ACTOR).

Demne de remarcat sunt și cele două sintagme terminologice, ACTOR PROFESIONIST și ACTOR NEPROFESIONIST, prezente în cadrul definiției terminografice. Inexistente în DEX₂, ambele construcții terminologice se referă la prezența și, respectiv, la absența pregătirii profesionale prealabile a unui actor, care poate fi dobândită prin absolvirea unor studii de specialitate ori printr-o experiență pe platoul de filmare.

⁸ O posibilă explicație pentru absența mărcii de domeniu poate fi dată de dubla calitate a unora dintre termeni, care sunt, simultan, cuvinte din lexicul comun și elemente ale unei terminologii de specialitate. Astfel, definițiile lexicografice oferă suficiente informații pentru catalogarea indirectă a termenilor ca fiind unii cinematografici, fără a mai fi necesară indicarea (uneori, redundantă) printr-o marcă diastratică anume.

În ce privește analiza componentială, unele seme (precum /domeniu/ sau /rezultat artistic/) decurg implicit din definiția construcției ACTOR DE FILM, dată fiind includerea sintagmelor ACTOR PROFESIONIST și ACTOR NEPROFESIONIST în articolul de dicționar al unității precizate. Pentru sintagma ACTOR PROFESIONIST, analiza componentială determină definiția semică: /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea personajelor/ + /pregătire profesională/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/, în timp ce, pentru sintagma ACTOR NEPROFESIONIST, avem semele: /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea propriei persoane/ + /absența pregătirii profesionale/ + /participare: ocazională/ + /intenție: autenticitate/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/. Se constată anumite diferențe inerente, date atât de o modificare în cazul semului comun /atribuție/, cât și de apariția semelor variabile /participare/ și /intenție/.

Semnificația fiecărei sintagme în parte nu este indicată numai prin definiția avută, ci și prin determinantul adjectival care intră în componența ei. În condițiile antonimiei dintre adjectivele *profesionist* și *neprofesionist*, se poate afirma că, între sintagmele aduse în discuție, se stabilește, de asemenea, o relație semantică de antonimie, verificată deja prin conținutul definițiilor terminologice, transpus în definițiile semice.

Importanță pentru cercetarea din acest punct este unitatea terminologică AUTOR (DE FILM), pe care, în mod neașteptat, într-o primă instanță, DC o definește într-o manieră generică (și destul de vagă!) drept „creatorul care imprimă puternic pecetea personalității sale operei cinematografice finite, determinând atât concepția, cât și modalitatea de realizare a filmului” (vezi exemplul (3)). În planul analizei semice, componentele identificate nu au rolul de a dezambiguiza sensul specializat, păstrându-se caracterul general sugerat de definiția terminografică: /agent/ + /domeniu: cinematografic/ + /personalitate: puternică/ + /atribuție: concepția și modalitatea de realizare a filmului/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/.

Cu scopul posibil de a înlătura caracterul ambiguu al definiției, autorii dicționarului de specialitate aduc ulterior completări necesare, prin *autorul (de film)* înțelegându-se *scenaristul, operatorul, actorul principal* și, în ultima vreme, *regizorul* unui film. Asistăm, deci, la un caz de *polisemie intradomenială* (i.e., în cadrul aceluiași domeniu științific), eliminându-se în acest fel una dintre particularitățile fundamentale ale unui termen, anume, *monosemia*. Totuși, următoarele informații din articolul de dicționar sunt menite să contureze ultima accepție a unității AUTOR (DE FILM) ca sinonimă cu termenul REGIZOR (vezi *infra*). În finalul articolului din DC, este inclusă sintagma AUTOR TOTAL, care îi denotă pe cineștii care au mai multe funcții în producția unui film (scenarist, regizor, actor, operator etc.) și sunt enumerați niște *autori totali* din cinematografia internațională, precum Ch. Chaplin, O. Welles și Cl. Lelouch.⁹

⁹ Maniera de definire semnalată în acest caz nu este singulară. De pildă, în articolul de dicționar al termenului REGIZOR (DC: *s.v. regizor*), după definiția terminografică și după câteva explicații care au funcția să dezambiguizeze sensul specializat, apar enumerate numele unor regizori străini, urmate de numele unor regizori români (unii

- (3) **autor** (de film): creatorul care imprimă puternic pecetea personalității sale operei cinematografice finite, determinând atât concepția, cât și modalitatea de realizare a filmului. Caracterul colectiv al creației cinematografice a generat controverse în jurul acestei noțiuni, calitatea de *a.* fiind adesea atribuită scenaristului (uneori și operatorului sau actorului principal, atunci când personalitatea lor puternică umbrește contribuția celorlalți membri ai echipei). În ultimul timp, s-a adoptat opinia după care regizorul este considerat *a.* filmului, căci el transpune în imagini cinematografice materialul ce-i este furnizat de scenarist, dirijează și coordonează activitatea scenografului, [a] operatorului și a compozitorului, îndrumă jocul actorilor, este cel care dă o formă artistică unitară materialului ce-i este furnizat de colaboratorii săi. Pe de altă parte, faptul că substanța narativă și ideea operei cinematografice sunt stabilite de cele mai multe ori încă din faza de scenariu pare să dea dreptate celor care văd în regizor doar un interpret al unor subiecte străine. De aceea, la marii cineaști din toate epocile s-a manifestat tendința de a elabora ei înșiși scenariile sau de a colabora activ la redactarea lor. Această formulă de creație a fost denumită *cinematograf de a.* și a fost susținută cu vigoare în ultimii ani, mai ales de promotorii *noului val francez*. Termenul de *a. total* desemnează pe acei cineaști care cumulează cvasitotalitatea funcțiilor creatoare în producția unui film – scenariu, regie, interpretare, imagine ș.a. Cazurile de «autori totali» sunt desigur mult mai rare (de ex. Ch. Chaplin, O. Welles, Cl. Lelouch sau unii documentariști din *școala cinematografului direct*) (DC: *s.v. autor (de film)*).

Revenind la termenul AUTOR, nici DEX₂ nu menționează suficiente informații prin care să-l putem considera un sinonim al unității terminologice ACTOR (DE FILM). Pornind de la primul sens enunțat în articolul din lucrarea lexicografică (vezi exemplul (4)), regăsim maniera generică de definire care caracterizează definiția din DC. În DEX₂, AUTOR denotă persoana care creează o operă în domenii diferite (literatură, artă, științe, publicistică). Definiția semică se constituie ușor pe baza componentelor de sens: AUTOR = /agent/ + /domeniu: literar, artistic, științific, publicistic/ + /rezultat: operă/. De data aceasta, însă, maniera generică de definire este una justificată, deoarece semele au fost extrase dintr-o definiție prezentă în paginile unui dicționar de *uz general* (s.n.).

- (4) **AUTÓR, -OÁRE**, *autori, -oare*, s. m. și f. 1. Persoană care creează o operă literară, artistică, științifică sau publicistică. [...] [Pr.: a-u-] – Din fr. **auteur**, lat. **actor** (DEX₂: *s.v. autor*).

Situația se prezintă diferit pentru termenul CASCADOR, întrucât definiția din DC preferă enunțarea unor coordonate științifice clare, prin care să fie identificat cu precizie referentul (exemplul (5)). Coordonatele sunt completate de exemplificări necesare (indicarea situațiilor periculoase, în care este nevoie de prezența unui *cascador*), precum și de anumite detalii tehnice, de interes pentru

dintre ei, contemporani), considerați importanți de către autorii lucrării DC. Situația este similară în intrările de dicționar ale unităților terminologice COMPOZITOR, OPERATOR, PRODUCĂTOR (cu mențiunea că sunt precizați numai producătorii străini) ori SCENOGRAF (DC: *passim*).

specialiști, îndeosebi pentru cei care se ocupă de montajul unui film. Alături de informațiile relevante, se află o serie de date referențiale, ostensiv-enciclopedice, cum ar fi calitățile unui bun cascador ori numele unuia dintre cei mai cunoscuți cascadori din lume (Gil Delamare), care a murit în timpul filmărilor.

Lăsând la o parte datele referențiale, care nu sunt semnificative pentru analiza lingvistică, semele degajate prin analiza componențială sunt organizate în următoarea definiție: CASCADOR = /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: înlocuirea actorului principal/ + /context: secvență periculoasă/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/. Chiar dacă din definiția terminografică este omisă informația că un cascador este, la rândul său, un actor, considerăm că această informație poate fi recuperată prin precizarea „persoană – special instruită”.

Definiția corespunzătoare din DEX₂ interesează prezenta cercetare lingvistică prin cel de-al doilea sens, reprodus mai jos ca exemplul (6). Spre deosebire de definiția din DC, care nu indică explicit detaliul potrivit căruia un cascador trebuie să fie actor, definiția lexicografică înlătură acest neajuns, subordonând din punct de vedere hiponimic termenul CASCADOR hiperonimului ACTOR. În plus, definiția din DEX₂ nu abundă în oferirea unor detalii enciclopedice, apropiindu-se, din acest punct de vedere, mai mult de cerințele unei definiții terminografice și nu ale uneia lexicografice. În consecință, definiția semică se prezintă după cum urmează: CASCADOR = /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: înlocuirea actorului principal/ + /context: secvență periculoasă/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/.

- (5) **cascador**: persoană – special instruită – care se substituie actorului principal la efectuarea unor filmări periculoase sau care cer o pregătire fizică deosebită (căderi, bătăi, sărituri, conducerea unor vehicule, cățărări pe stânci sau ziduri etc.); introducerea cadrelor filmate cu *c.* se realizează prin racorduri de montaj foarte îngrijit executate, pentru a face imperceptibilă substituirea de persoane. Foarte riscantă, profesia de *c.* necesită un mare curaj, rezistență fizică, agilitate deosebită. Unul dintre cei mai celebri [*sic!*] *c.*: francezul Gil Delamare, mort în timpul filmărilor cu automobilul (1966) (DC: *s.v. cascador*);
- (6) **CASCADÓR, -OÁRE**, *cascadori, -oare*, s. m. și f. [...] 2. Actor de cinematograf care dublează uneori protagonistul în secvențele periculoase. – Din fr. **cascadeur** (DEX₂: *s.v. cascador*).

Următorul element din TCR asupra căruia se va opri analiza lingvistică este DUBLURĂ (exemplele (7) și (8)). Indiferent dacă se ține cont de definiția lexicografică sau de cea terminografică, într-o oarecare măsură, DUBLURĂ poate fi considerat un sinonim parțial al termenului CASCADOR, fiindcă au în comun semele /agent: actor/, /domeniu: cinematografie/, /atribuție: înlocuirea actorului principal/ și /rezultat artistic: film de ficțiune/.

- (7) **dublură**: persoană care se substituie actorului principal în pregătirea cadrului (punerea luminii, repetiții de mișcări de aparat etc.) și la filmarea unor scene în care fața personajului nu se vede (DC: *s.v. dublură*);

- (8) **DUBLURĂ**, *dubluri*, s. f. 1. Actor, cântăreț etc. care înlocuiește într-un spectacol pe titularul rolului. ♦ Figurant care înlocuiește un actor de film în scenele periculoase, la unele repetiții, când se reglează lumina pentru filmare etc. [...] – Din fr. **doublure** (DEX₂: s.v. *dublură*).

În ciuda acestui fapt, la nivelul DC, diferența marcantă dintre cei doi termeni rezidă în componenta de sens /context/. Dacă pentru termenul CASCADOR, se iau în considerare „secvențele periculoase”, pentru unitatea DUBLURĂ, definitorii devin două situații: „pregătirea cadrului (punerea luminii, repetiții de mișcări de aparat etc.) și [...] filmarea unor scene în care fața personajului nu se vede” (vezi exemplul (7)). Prima situație este una caracteristică *dublurii*, dar nu și *cascadorului*, întrucât nu comportă niciun risc ori pericol. Cea de-a doua situație („filmarea unor scene în care fața personajului nu se vede”) ar putea fi admisă ca fiind valabilă și pentru o *dublură*, și pentru un *cascador*. Din nefericire, definiția terminografică pare incompletă, deoarece nu specifică într-o manieră clară dacă scenele în care fața personajului nu se vede sunt aceleași cu cele în care joacă un cascador. După cum a relevat inclusiv analiza semică derulată mai sus, semnificația ambelor unități se bazează pe semul /atribuție: înlocuirea actorului principal/, pentru simplul motiv că profesiile desemnate prin aceste unități mizează pe substituirea protagonistului în anumite scene, o acțiune care este ajustată la montaj. Caracterul oarecum incomplet al definiției termenului DUBLURĂ, coroborat mențiunii referitoare la contextul cu pregătirea cadrului, nu determină, totuși, stabilirea unei sinonimii totale între DUBLURĂ și termenul CASCADOR.

În ceea ce privește definiția lexicografică a unității DUBLURĂ, preluată din DEX₂ ca exemplul (8), esențial pentru TCR devine numai primul sens, care trimite la domeniul artistic, nu doar la cel cinematografic. Se sugerează că, asemenea unui actor, un cântăreț poate avea o *dublură*. Se constată, așadar, o nouă extindere de sens, pentru că, prin definiția dată, nu este vizată numai cinematografia. Definiția continuă cu indicarea unui sens restrâns, dependent de cel principal, semnalat prin simbolul ♦. Restrângerea constă în referirea exclusivă la domeniul cinematografic („care înlocuiește un actor de film” – s.n.), însă, în pofida sa, se observă o modificare semantică, termenul DUBLURĂ având ca hiperonim unitatea FIGURANT. Prin acest sens, se acordă o importanță mai mică rolului avut de o *dublură* în timpul realizării unei opere cinematografice (vezi *infra* comentariul asupra termenului FIGURANT). Pasajul definițional se încheie cu precizarea situațiilor speciale când se recurge la ajutorul unei dubluri (în speță, scene periculoase, repetiții, când se reglează lumina pentru filmare). Prin menționarea scenelor periculoase, se poate spune că DEX₂ este mult mai permisiv decât DC, pentru că echivalează semantic termenii DUBLURĂ și CASCADOR.

Analiza componentială aplicată definiției din DEX₂ înregistrează toate aceste schimbări de sens, iar definiția semică rezultată se prezintă după cum urmează: DUBLURĂ = /agent: artist (în special, actor de film)/ + /domeniu: artă (în special, cinematografie)/ + /atribuție: înlocuirea artistului principal/ + /context: secvențe periculoase și repetiții/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/.

În continuare, analiza descriptiv-lingvistică se va opri asupra termenului FIGURANT, deja amintit în cercetarea de față. Spre deosebire de alte componente

ale paradigmei actorilor (vezi, de pildă, ACTOR ori AUTOR (DE FILM)), pentru care definițiile specializate conțineau o serie de detalii mai mult sau mai puțin relevante pentru analiză, în cazul termenului în discuție, DC optează pentru un pasaj definițional de dimensiuni reduse (exemplul (9)). Acest lucru reprezintă un dezavantaj în cadrul prezentului studiu, deoarece face necesar apelul la celelalte elemente ale paradigmei lexico-semantice pentru stabilirea unei definiții semice adecvate. Ca atare, prin raportarea la unitățile terminologice analizate mai sus, s-a „reconstituit” următoarea definiție semică: FIGURANT = /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea unui personaj anonim/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/.

Referitor la tratamentul aplicat termenului FIGURANT în DEX₂ (exemplul (10)), se remarcă o nouă extindere de sens, prin menționarea domeniului teatrului („[p]ersoană care joacă într-o piesă de teatru sau într-un film” – s.n.; vezi și *supra* exemplul (2) – ACTOR). În completarea definiției lexicografice, autorii DEX₂ sunt de părere că atribuția principală a unui *figurant* pe platoul de filmare este aceea de a întregi ambianța scenică, ceea ce reprezintă o funcție întru câtva diferită de cea stipulată în DC. Se observă o modalitate generalizantă de definire, lipsită de precizarea importantă din dicționarul de specialitate, conform căreia *figurantul* interpretează un personaj anonim. Alăturată următoarelor precizări, de asemenea, generalizante („[p]ersoană care deține un rol *nêinsemnat* într-o anumită împrejurare sau situație” – s.n.), modalitatea de definire din DEX₂ are darul de a minimiza atribuțiile unui *figurant*. În aceste condiții, și definiția semică alcătuită suferă niște modificări esențiale față de cea bazată pe definiția terminografică: FIGURANT = /agent: actor/ + /domeniu: artă (teatru sau cinematografie)/ + /atribuție: întregirea ambianței scenice/.

De menționat este faptul că pasajul definițional al unității FIGURANT, preluat din dicționarul general, nu stabilește o relație de sinonimie între aceasta și termenul DUBLURĂ (*cf. supra* exemplul (8)). Acest lucru dovedește o inconsecvență din partea lucrării lexicografice în definirea a doi termeni, pe care îi cataloghează ca sinonime numai în definiția unuia dintre ei.

(9) *figurant*: interpretul unor personaje anonime (oameni din mulțime, pietoni etc.) (DC: *s.v. figurant*);

(10) **FIGURĂNT**, -Ă, *figuranti*, -te, s. m. și f. Persoană care joacă într-o piesă de teatru sau într-un film, destinat să întregiască ambianța scenică. ♦ Persoană care deține un rol *nêinsemnat* într-o anumită împrejurare sau situație. – Din fr. **figurant** (DEX₂: *s.v. figurant*).

În paragrafele următoare, analiza se va îndrepta asupra sintagmei terminologice FIGURAȚIE SPECIALĂ, „înrudită” din punct de vedere lexical și semantic cu FIGURANT. Această „înrudire” este vizibilă în DC (exemplul (11)), în care FIGURANT desemnează interpretul unui personaj anonim, în timp ce FIGURAȚIE SPECIALĂ denotă interpretii personajelor anonime și colective, de profesie sau categorie socială distinctă. Diferențierea se face, deci, atât la nivel forme (prin adăugarea determinantului *specială*), cât și la nivelul semnificației, fiindcă se ia în considerare un referent colectiv, reprezentat de niște categorii

socio-profesionale *speciale* (s.n.), care, ulterior, sunt exemplificate în cuprinsul definiției (printre altele, este vorba despre ofițeri, aristocrați sau personal de serviciu). În planul analizei semice, definiția rezultată se aseamănă în mare parte cu cea a termenului FIGURANT, la care se adaugă detaliile relevante despre caracterul colectiv și cel socio-profesional: FIGURAȚIE SPECIALĂ = /agent: actor colectiv/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea unui personaj anonim colectiv/ + /categorie socio-profesională distinctă/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/.

Caracterul colectiv precizat mai sus se păstrează în definiția din DEX₂, însă cel socio-profesional este omis (exemplul (12)). Totodată, lexicografii au decis să renunțe la determinantul *specială*, iar urmarea acestei acțiuni este că FIGURAȚIE nu denotă altceva decât „ansamblul figuranților”, fie dintr-o piesă de teatru, fie dintr-un film. Către această interpretare tinde și expresia *a face figurație*. În consecință, definiția semică formată pe baza componentelor de sens identificate este aproximativ identică cu cea a termenului FIGURANT, care reiese pornind de la definiția din DEX₂ (vezi *supra* exemplul (10)): FIGURAȚIE = /agent: actor colectiv/ + /domeniu: artă (teatru sau cinematografie)/ + /atribuție: întregirea ambianței scenice/.

(11) *figurație specială*: interpreți ai unor personaje anonime și colective, de profesiune sau categorie socială distinctă (ofițeri, aristocrați, personal de serviciu etc.) (DC: *s.v. figurație specială*);

(12) **FIGURĂȚIE**, *figurații*, s. f. Ansamblul figuranților (într-o reprezentație, într-un film etc.). ◊ Expr. *A face figurație* = a avea rol de figurant. – Din fr. **figuration**, lat. **figuratio**. (DEX₂: *s.v. figurație*).

VEDETĂ este elementul din TCR care va fi comentat în cele ce urmează, iar analiza sa va fi pusă în paralel cu cea a termenului (cvasi)sinonim STAR (exemplele (13)–(16)). Există motive bine întemeiate, care justifică această analiză în paralel. În primul rând, față de situațiile anterioare, când au fost vehiculate sinonimii la nivelul lucrării lexicografice (vezi *supra* exemplele (6) și (8)), în acest punct, sinonimia este stabilită în cadrul lucrării terminografice, întrucât intrarea de dicționar a termenului STAR trimite în mod automat la (cvasi)sinonimul VEDETĂ (exemplul (15)). Avem a face cu o practică întâlnită, mai degrabă, în dicționarele de uz general, când un cuvânt este definit prin intermediul sinonimului său și, pentru a înțelege cu precizie sensul său, este necesară consultarea articolului de dicționar al sinonimului.

În al doilea rând, la o citire atentă a intrării VEDETĂ din DC (exemplul (13)), se observă că statutul de *star* sau de *super-vedetă* este o fază ulterioară celei de *vedetă*, care are loc în momentul când un actor dobândește un grad înalt de popularitate, numele său devenind echivalent cu un mit în mentalul colectiv. Ca urmare, articolul de dicționar al termenului VEDETĂ ne furnizează definiția termenului cvasisinonim STAR.

În al treilea rând, devine interesantă variația hiperonimului. Pentru unitatea VEDETĂ, hiperonimul este ACTOR, ca pentru majoritatea elementelor din

paradigma lexico-semantică analizată. Deloc surprinzător, hiperonimul unității STAR nu mai este ACTOR, ci VEDETĂ.

Pe baza analizei componentiale derulate, care presupune excluderea datelor referențiale ori a detaliilor ostensiv-enciclopedice (cum sunt opiniile unor specialiști de seamă ca Jean Cocteau sau Jean Mitry), se degajă următoarele definiții semice: VEDETĂ = /agent: actor/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea personajelor/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/ + /grad de popularitate: maxim/; STAR = /agent: vedetă/ + /domeniu: cinematografie/ + /periodizare: după obținerea statutului de *vedetă*/ + /atribuție: interpretarea personajelor asemănătoare cu propria personalitate/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/ + /grad de popularitate: maxim/.

(13) *vedetă*: actor cu maximă audiență la public, datorită interesului pe care-l suscită tipologia eroilor interpretați, ca și farmecului propriei sale personalități. Când *v.* încetează să-și mai «interpreteze» personajul, devenind ea însăși *personaj* și acceptând astfel fiecare nou rol numai în măsura în care contribuie la consolidarea mitului său în conștiința spectatorilor, deci, când ajunge o *super-v.* (în ierarhia adulației publice, care nu corespunde întotdeauna cu cea a calităților profesionale), ea se numește *star* (*stea*) sau, cum foarte plastic a denumit-o Jean Cocteau, «monstru sacru». În acest studiu, actorul devine centrul de gravitate al unui *star-sistem* [*sic!*], «modalitate de producție și exploatare bazată pe popularitatea interpretului» (Jean Mitry) (Variante ale conceptului de *v.* consemnate de istoria cinematografului: *divă*, *vampă*¹⁰) (DC: *s.v. vedetă*);

(14) **VEDÉTĂ**, *vedete*, s. f. **1.** Actor sau actriță care deține un rol principal într-un spectacol, mai ales într-un film (și se bucură de renume, de mare popularitate); sportiv de mare talent și popularitate; *p. ext.* persoană care vrea să iasă în evidență, să epateze. [...] – Din fr. **vedette** (DEX₂: *s.v. vedetă*);

(15) **star**. *v. vedetă* (DC: *s.v. star*);

(16) **STAR**², *staruri*, s. n. **1.** Vedetă de cinematograf. **2.** *P. gener.* Personalitate marcantă mai ales în cinema, muzică, sport. – Din engl., fr. **star** (DEX₂: *s.v. star*).

Cât despre pasajele definiționale extrase din DEX₂ (exemplele (14) și (16)), se constată că situația este identică în privința selectării hiperonimului: ACTOR pentru VEDETĂ, respectiv, VEDETĂ pentru STAR. De fapt, definiția unității STAR este formată doar din raportarea la hiperonim și la domeniul cinematografic, ceea ce ne determină să considerăm totală sinonimia dintre cele două unități. În plus, în definiția lui VEDETĂ, se regăsesc informațiile relevante despre popularitatea *actorului* care dobândește statutul respectiv, chiar dacă acest

¹⁰ Deși ar fi fost interesantă o analiză a tipologiei actorilor, analiză în care termeni precum DIVĂ și VAMPĂ să ocupe un loc însemnat, s-a considerat că aceasta ar depăși limitele studiului de față și a fost exclusă din prezenta cercetare, urmând să constituie obiectul unui studiu viitor.

parametru nu mai este la un grad maxim, ca în definiția specializată, ci numai la unul mare (exemplul (14)).

O altă deosebire fundamentală față de DC constă în indicația că *o vedetă* interpretează roluri principale, informație absentă din dicționarul specializat. De asemenea, ambele pasaje definiționale din lucrarea lexicografică nu se limitează la lumea filmului, extinzând semnificația unităților VEDETĂ și STAR la domeniul muzical și la cel sportiv (ca sens secundar în cazul lui STAR) sau chiar la un sens mai degrabă figurat, de „persoană care vrea să iasă în evidență, să eplateze” (doar în cazul lui VEDETĂ).

Prin raportarea la informațiile de interes pentru cercetarea lingvistică, selectate din sensurile principale oferite în DEX₂, analiza componentială configurează următoarea definiție pentru VEDETĂ: /agent: persoană celebră (în general, actor)/ + /domeniu: cu audiență la public (în general, cinematografie)/ + /atribuție: interpretarea personajelor principale/ + /rezultat artistic: operă (în general, film de ficțiune)/ + /grad de popularitate: mare/.

În schimb, pentru STAR, a cărui definiție lexicografică este mult prea succintă, definiția semică trebuie „reconstituită” prin apelul la definiția semică a sinonimului VEDETĂ: /agent: vedetă/ + /domeniu: cinematografie/ + /atribuție: interpretarea personajelor principale/ + /rezultat artistic: film de ficțiune/ + /grad de popularitate: mare/.

4. Concluzii

În încheierea cercetării, se vor enunța câteva observații referitoare la definițiile termenilor cinematografici care formează paradigma lexico-semantică a actorilor.

Analiza s-a desfășurat în limitele terminologiei „externe”, descriptiv-lingvistice, și a urmat un model aplicat în lingvistica românească atât la nivelul lexicului comun (în Bidu-Vrănceanu 2008), cât și la nivelul lexicului specializat (Bidu-Vrănceanu 2007). Cercetarea a avut în vedere elemente de bază din terminologia cinematografică românească (TCR) actuală, precum ACTOR (DE FILM), AUTOR (DE FILM), CASCADOR, DUBLURĂ, FIGURANT, FIGURAȚIE SPECIALĂ, STAR și VEDETĂ. Fiind o analiză paradigmatică, definițiile terminografice (științifice) și cele lexicografice (preștiințifice) ale elementelor enumerate au reprezentat corpusul lucrării. Pasaje definiționale au fost preluate dintr-un dicționar de specialitate (DC), respectiv, dintr-un dicționar de uz general (DEX₂).

Un prim aspect desprins din analiza efectuată este că, în mod firesc, hiperonimul paradigmei lexico-semantice este ACTOR. Acesta reprezintă termenul la care se raportează toate celelalte componente ale paradigmei, cu excepția termenului STAR, al cărui hiperonim este VEDETĂ în ambele surse consultate.

Un alt aspect esențial este faptul că, în unele definiții terminografice din DC, informațiile date au rolul de a indica cu precizie referentul, inclusiv în cazul sintagmelor antonime ACTOR PROFESIONIST și ACTOR NEPROFESIONIST. Indicarea precisă a referentului este transpusă în definițiile semice rezultate în urma analizei componentiale. Cu toate că, uneori, DC conține detalii enciclopedice,

nerrelevante lingvistic, ele sunt de interes pentru specialiștii în domeniu (vezi, de pildă, exemplul (5) – CASCADOR, când sunt furnizate informații de natură tehnică privind montajul). Se respectă, astfel, în majoritatea cazurilor, cele trei caracteristici fundamentale ale unui termen, în speță, *monoconceptualitatea*, *monoreferențialitatea* și *monosemantismul*.

Cele trei trăsături sunt încălcate în totalitate numai în două situații din DC. Este vorba despre cazul sintagmei AUTOR (DE FILM) (exemplul (3) – când s-a identificat o polisemie intradomenială) și despre cazul termenului STAR, cvasisinonim cu unitatea VEDETĂ (exemplul (15)).

Pe de altă parte, la nivelul definițiilor lexicografice, s-au observat extinderi de sens (exemplele (4) – AUTOR și (8) – DUBLURĂ), provocate de faptul că, adesea, în definirea din dicționarul explicativ, nu se ține cont numai de domeniul cinematografic, ci și de alte domenii (artistice – teatru, muzică – sau nu – publicistică, științe).

Alteori, s-au remarcat în definițiile reproduse din DEX₂ inexactități cauzate de omiterea unor determinanți (adjectivul *specială* în cazul unității FIGURAȚIE – exemplul (12)) sau de catalogarea a două cuvinte ca sinonime doar în definiția unuia dintre ele (exemplele (8) – DUBLURĂ și (10) – FIGURANT).

Bibliografie

Lucrări de specialitate

- Bidu-Vrănceanu, Angela (1993). *Lectura dicționarelor*, București: Editura Metropol.
- Bidu-Vrănceanu, Angela (2007). *Lexicul specializat în mișcare. De la dicționare la texte*, București: Editura Universității din București.
- Bidu-Vrănceanu, Angela (2008). *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice și aplicații practice*, București: Editura Universității din București.
- Bidu-Vrănceanu, Angela (2010). Terminologie și terminologii. Stadiul cercetărilor, în: *Terminologie și terminologii*, vol. I [ed. Angela Bidu-Vrănceanu], București: Editura Universității din București, pp. 9–30.
- Bidu-Vrănceanu, Angela (2012). Terminologia, interpretări și reinterprețări, în: *Terminologie și terminologii*, vol. II [ed. Angela Bidu-Vrănceanu], București: Editura Universității din București, pp. 9–72.
- Bidu-Vrănceanu, Angela (ed.) (2000). *Lexic comun, lexic specializat*, București: Editura Universității din București.
- Cabré, Maria Teresa (1991). Terminologie ou terminologies? Spécialité linguistique ou domaine interdisciplinaire?, în: *Meta: journal des traducteurs/Meta: Translators' Journal*, XXXVI, 1, pp. 55–63, <<https://www.erudit.org/fr/revues/meta/1991-v36-n1-meta331/002184ar.pdf>> (15/01/2018).
- Cabré, Maria Teresa (2000). Sur la représentation mentale des concepts: bases pour une tentative de modalisation, în: *Le sens en terminologie* [ed. Henri Béjoint, Philippe Thoiron], Lyon: Presses Universitaires de Lyon, pp. 20–39.
- Ciolăneanu, Roxana (2011). *Terminologie specializată și interdisciplinaritate în marketing*, București: Editura Universității din București.

- DSL = Bidu-Vrănceanu, Angela/Călărașu, Cristina/Ionescu-Ruxăndoiu, Liliana/Mancaș, Mihaela/Pană Dindelegan, Gabriela (2005). *Dicționar de științe ale limbii*, București: Editura Nemira.
- Gaudin, François (2003). *Socioterminologie. Une approche sociolinguistique de la terminologie*, Bruxelles: De Boeck et Larcier/Éditions Duculot.
- Grigore, Andreea-Victoria (2019). „Precipitațiile” din terminologia meteo. *De la dicționare la texte*, București: Editura Universității din București.
- Lerat, Pierre (1994). Terminologie et lexicographie, în: *Français scientifique et technique et dictionnaire de langue* [ed. Danielle Candell], Paris: Didier Érudition, pp. 27–36.
- Meyer, Ingrid/Mackintosh, Kristen (2000). L'étirement du sens terminologique, aperçu du phénomène de la déterminologisation, în *Le sens en terminologie* [ed. Henri Béjoint, Philippe Thoiron], Lyon: Presses Universitaires de Lyon, pp. 198–217.
- Rastier, François (1995). Le terme entre ontologie et discours, în: *La banque des mots*, 7, pp. 35–65.
- Vézina, Robert/Darras, Xavier/Bédard, Jean/Lapointe-Giguère, Micheline (2009). *La rédaction de définitions terminologiques*, version abrégée et adaptée par Jean Bédard et Xavier Darras, Montréal: Office québécois de la langue française.

Surse

- DC = Cristian, Cornel/Rîpeanu, Bujor T. (1974). *Dicționar cinematografic*, București: Editura Meridiane.
- DEX₂ = Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” București, *Dicționarul explicativ al limbii române*, ediția a II-a, revăzută și adăugită (ed. acad. Ion Coteanu, dr. Lucreția Mares), București: Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

“All the world's a stage, / And all the men and women merely players...”. The definitions of Romanian film terms belonging to the lexical-semantic paradigm of actors

The aim of this paper is to analyse the terminographical (scientific) and lexicographical (prescientific) definitions of some basic elements of the current Romanian film terminology (RFT, Rom. *terminologia cinematografică românească* – TCR). Set within the limits of “external” or descriptive linguistic terminological analysis, the research uses the theoretical framework adopted by the Terminology School coordinated by Professor emerita Angela Bidu-Vrănceanu at the University of Bucharest. The paper takes into consideration terminological units (both terms and syntagms) which form the lexical-semantic paradigm of actors, namely, ACTOR (DE FILM) (“film actor”) AUTOR (DE FILM) (“film author”), CASCADOR (“stunt man”), DUBLURĂ (“stand-in”), FIGURANT (“extra”), FIGURAȚIE SPECIALĂ (“featured extra”), STAR and VEDETĂ (“film star”). The definitions of all these units have been taken from *Dicționar cinematografic* (“The Film Dictionary”) and *Dicționarul explicativ al limbii române* (“The Explicative Dictionary of Romanian”). Through a comparison of the two types of definitions, the paper examines the manner in which the

specialised meaning found in scientific definitions remains identical in the explicative dictionary.

Keywords: “external” terminology, terminographical definition, lexicographical definition, current Romanian film terminology (RFT), the lexical-semantic paradigm of actors.

“Cijeli svijet je pozornica, / A svi muškarci i žene samo su glumci...”. Definicije rumunjskih filmskih pojmova koji pripadaju leksičko- semantičkoj paradigmi glumca

Cilj ovog rada jest analizirati terminografske (znanstvene) definicije i leksikografske (predznanstvene) definicije nekih osnovnih elemenata suvremene rumunjske filmske terminologije (RFT, rum. *terminologia cinematografică românească* – TCR). Postavljeno unutar granica “eksterne” ili deskriptivne lingvističke terminološke analize, istraživanje se služi teorijskim okvirom koji je usvojila Terminološka škola kojom koordinira profesorica emerita Angela Bidu-Vrănceanu na Sveučilištu u Bukureštu. U radu se razmatraju terminološke jedinice (termini i sintagme) koje tvore leksičko-semantičku paradigmu glumca, a to su ACTOR (DE FILM) (“filmski glumac”) AUTOR (DE FILM) (“filmski autor”), CASCADOR (“kaskader”), DUBLURĂ (“dubler”), FIGURANT (“statist”), FIGURAȚIE SPECIALĂ (“statist sa zadatkom”), STAR i VEDETĂ (“filmska zvijezda”). Definicije svih ovih jedinica preuzete su iz rječnika *Dicționar cinematografic* (“Filmski rječnik”) i *Dicționarul explicativ al limbii române* (“Eksplikativni rječnik rumunjskog jezika”). Usporedbom dviju vrsta definicija, rad ispituje način na koji specijalizirano značenje iz znanstvenih definicija ostaje identično u eksplikativnom rječniku.

Ključne riječi: “eksterna” terminologija, terminografska definicija, leksikografska definicija, suvremena rumunjska filmska terminologija (RFT), leksičko-semantička paradigma glumca.